

Sektionen för demokrati och styrning
Thomaz Ohlsson

Finansdepartementet
10333 STOCKHOLM

Kontroll för ökad tilltro - en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2020:35)

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har beretts möjligheten att yttra sig över betänkandet SOU 2020:35 Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Nedan finns en sammanfattning av SKRs uppfattning.

Sammanfattning

Sveriges kommuner och regioner:

- SKR tillstyrker införandet av transaktionskonto för samlad utbetalning från välfärdssystemen enligt 5.1.1
- SKR efterfrågar utredning avseende kommuner och regioners möjlighet att, på frivillig basis, ansluta till användandet av transaktionskonto enligt 5.2, 5.9.1 samt 5.10
- SKR saknar information om kommuner och regioners möjlighet till uttag av data kring statliga myndigheters utbetalningar, specifikt med inriktning på den data som idag tas ut för SSBTEK (kapitel 5).
- SKR tillstyrker utredningens uppgiftsamling som grund till analys enligt 6.1 samt 6.2.1-6.2.15.
- SKR efterfrågar utredning avseende kommuner och regioners möjlighet att, på frivillig basis, kunna skapa informationsbyte kring dataanalyser i samråd med statliga myndigheter enligt 6.1.
- SKR önskar förtydligande avseende hur information om anmäld verksamhet till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) kommer att nyttjas i dataanalyser då det primärt är kommunernas verksamhet som anmäls på det sätt som beskrivs enligt 6.2.9.
- SKR tillstyrker beskrivet arbetssätt avseende granskningsverksamhet kopplat till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen enligt beskrivning i kapitel 7.
- SKR avstyrker utredningens förslag om att en ny statlig myndighet inrättas för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. SKR menar att utredningens förslag bör kunna inrymmas i den myndighetsstruktur för kontroll som finns idag (9.1).
- SKR efterfrågar utredning kring eventuella effekter och konsekvenser kommuner och regioner får genom tillskapande av ny statlig myndighet avseende administration, nya problematiska sekretesshinder och/eller inverkan på det kommunala självstyret.

- Vidare ser SKR risker för dubbelarbete mellan myndigheter samt oklara kommunikationsvägar för kommuner och regioner med statliga myndigheter. (9.7.1)
- SKR efterfrågar utredning avseende vilka effekter kommuner och regioner påverkas av gällande förslag om ny lagstiftning enligt kapitel 10.
 - SKR tillstyrker förslag om möjligheter till sekretessbrytande uppgiftsskyldighet och underrättelseskyldighet enligt 11.3.2 och 11.5.1
 - SKR ser möjligheter att sekretessfrågorna utreds vidare för att även kommuner och regioner ska få ökade möjligheter att begränsa brottslighet i så tidigt skede som möjligt (11.3.2)
 - SKR tillstyrker att kommuner och regioner deltagande i ett statligt uppföljningssystem behöver belysas ytterligare och att kommuner och regioner behöver involveras tidigt i utvecklingen av att öka kontrollen i utbetalningar från välfärdssystemen (kapitel 12).
 - SKR tillstyrker delvis utredningens syn på eventuell överväldning av de som vill fuska till kommun och regioner, samtidigt är det troligen ofta samma personer som försöker tillskansas sig medel på brottslig väg både i statliga som kommunala/regionala system varför samarbete mellan myndigheterna ytterligare bör stärkas (14.10).

Generella synpunkter

Sveriges Kommuner och Regioner delar utredningens övergripande problembeskrivning och anser att utredningen ger en väl detaljerad bild av olika typer av välfärdsbrottslighet och utmaningar som staten står inför och som återfinns även i kommuner och regioner. SKR instämmer i att välfärdssystemen är uppbyggda utifrån stor tillit och att detta är profilen av den svenska välfärdsmodellen, och håller med i att kontroll är en viktig grundpelare för att möjliggöra tillit.

SKR har i yttranden och hemställan vid flera tillfällen tidigare lyft vikten av möjligheten till sekretessbrytande åtgärder för att fullt ut kunna säkerställa arbete med exempelvis korrekta utbetalningar. Att frågan belyses i denna utredning är positiv och förhoppningsvis kan detta leda till ökade möjligheter för att kunna förhindra välfärdsbrottslighet på alla nivåer. Exempel på tillfällen då detta har påtalats av SKR är vid yttrande avseende SOU 2014:23 Rätt information på rätt plats i rätt tid, till Socialdepartementet i Hemställan om författningsändringar i 2 § förordningen (2008:347) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. i Hemställan om lagändringar relaterade till personuppgiftsbehandling och sekretess vid elektronisk överföring av vårdinformation mellan regioner (2013-06-14) ställt till Socialdepartementet.

SKR är generellt emot tillskapande av nya statliga myndigheter. En utmaning med att säkra att det inte sker felaktiga utbetalningar har varit sekretesshindrande regler mellan myndigheterna. Detta kan till viss del anses ha skapats av att allt för rigida väggar byggts upp. Att tillskapa ytterligare en ny myndighet för att komma till bukt med denna problematik kan anses vara kontraproduktivt. Utredningen belyser dock lösningar som är relevanta och som är viktiga att ta med framgent i utveckling mot att undvika felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

SKR instämmer i att det är en utmaning att beräkna omfattning av felaktiga utbetalningar. Utredningen lyfter att tidigare utredningar lämnat kvalificerade uppskattningar om att fusk motsvarar 3% av de totala utbetalningarna. 2018 uppgick kommuner och regioners kostnader för verksamhet till 1 036 miljarder kronor, av detta köptes verksamhet för 186 miljarder kronor. 3% av den köpta verksamheten motsvarar 5,58 miljarder kronor, som referens.

Förbundet håller delvis med utredningen om att det skett en utökning av möjligheter till informationsutbyte. Utifrån medlemskontakter så lyfts den digitala tjänsten *Sammansatt bistjänst för ekonomiskt bistånd* (SSBTEK) som en positiv utveckling. Samtidigt belyser medlemmar att nya sekretesstolkningar skapat större utmaningar att upptäcka brottslig verksamhet, däribland lyfts Skatteverkets tolkning att restförd skatteskuld ska omfattas av sekretess vilket försvårat delar av den ekonomiska prevision som tidigare med enkelhet kunde genomföras på företagsnivå.

Kapitel 5. Ett system med transaktionskonto för statliga utbetalningar från välfärdssystemen

SKR uppfattar beskrivningen om transaktionskonto att i första steg beröra utbetalningar från statliga myndigheter på ett samlat sätt. SKR ser inte att detta kommer påverka kommuner och regioner nämnvärt. SKR anser dock att det finns utrymme för mer utredning om även kommuner och regioner frivilligt ska kunna ansluta till ett sådant transaktionskonto. SKR värnar om att data som finns tillgänglig för SSBTEK även framledes ska vara möjlig att ta ut, oavsett vart ekonomisk data från de statliga välfärdssystemen finns att tillgå.

Förbundets ställningstagande:

- SKR tillstyrker införandet av transaktionskonto för samlad utbetalning från välfärdssystemen enligt 5.1.1
- SKR efterfrågar utredning avseende kommuner och regioners möjlighet att, på frivillig basis, ansluta till användandet av transaktionskonto enligt 5.2, 5.9.1 samt 5.10
- SKR saknar information om kommuner och regioners möjlighet till uttag av data kring statliga myndigheters utbetalningar, specifikt med inriktning på den data som idag tas ut för SSBTEK (kapitel 5).

Kapitel 6. Dataanalyser och urval

Utredningen föreslår att det ska kunna genomföras dataanalyser och urval genom kontroller i transaktionskontoregister mot uppgifter för den enskilde såsom folkbokföring, uppehållstillstånd, arbetstillstånd, fastigheter, ledningsuppdrag, arbetsgivarinformation etc. samt data kring företag från exempelvis Skatteverket, IVO, Kronofogdemyndigheten och Bolagsverket. SKR uppfattar att beskrivet insamlat underlag bör ge en god insyn i den enskildes ekonomiska förhållanden avseende stöd från de statliga välfärdssystemen.

Förbundets ställningstagande:

- SKR tillstyrker utredningens uppgiftsamling som grund till analys enligt 6.1 samt 6.2.1-6.2.15.
- SKR efterfrågar utredning avseende kommuner och regioners möjlighet att, på frivillig basis, kunna skapa informationsbyte kring dataanalyser i samråd med statliga myndigheter enligt 6.1.
- SKR önskar förtydligande avseende hur information om anmäld verksamhet till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) kommer att nyttjas i dataanalyser då det primärt är kommunernas verksamhet som anmäls på det sätt som beskrivs enligt 6.2.9.

Kapitel 7. Inledande och fördjupade granskningar av felaktiga utbetalningar

SKR upplever utredningens beskrivning av arbetssätt för att upptäcka och inleda fördjupad granskning som väl matchande med hur flera kommuner och regioner arbetar med att förebygga, leta och agera mot välfärdsbrottslighet idag.

Förbundets ställningstagande:

- SKR tillstyrker beskrivet arbetssätt avseende granskningsverksamhet kopplat till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen enligt beskrivning i kapitel 7.

Kapitel 9. En ny myndighet för utbetalningskontroll

Utredningens förslag är att det krävs en ny myndighet för att öka kontroll och tilltro till utbetalningar från de statliga välfärdssystemen. SKR anser att utredningen gjort en gedigen och bra genomgång av alternativa lösningar till införandet av ny statlig myndighet, dock skulle områden såsom digitala lösningar och AI-teknik kunna ha diskuterats mer. SKR ställer sig dock tveksamma till att tillskapandet av en ny myndighet är lösningen på problematiken med välfärdsbrottslighet.

Förbundets ställningstagande:

- SKR avstyrker utredningens förslag om att en ny statlig myndighet inrättas för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. SKR menar att utredningens förslag bör kunna inrymmas i den myndighetsstruktur för kontroll som finns idag (9.1).
- SKR efterfrågar utredning kring eventuellt effekter och konsekvenser kommuner och regioner får genom tillskapande av ny statlig myndighet avseende administration, nya problematiska sekretesshinder och/eller inverkan på det kommunala självstyret. Vidare ser SKR risker för dubbelarbete mellan myndigheter samt oklara kommunikationsvägar för kommuner och regioner med statliga myndigheter. (9.7.1)

Kapitel 10. En ny lag om personuppgiftsbehandling

Utredningens belyser att det krävs vissa ändringar i lagstiftning samt att en ny myndighet behöver stor insikt avseende personuppgifter hos enskilda. SKR har inte vidare utrett eventuella effekter eller konsekvenser av förslagen för kommuner eller regioner.

Förbundets ställningstagande:

- SKR efterfrågar utredning avseende vilka effekter kommuner och regioner påverkas av gällande förslag om ny lagstiftning enligt kapitel 10.

Kapitel 11. Offentlighet och sekretessfrågor

Utredningen belyser att det krävs ändringar i lagstiftning och finns behov av att genomföra sekretessbrytande insatser för att kunna genomföra fullständiga och fördjupade kontroller och analyser av eventuellt brottslig verksamhet. SKR välkomnar sådana steg mot ökad transparens mellan myndigheter, stat, kommun och region med ambition att så långt som möjligt förhindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. SKR har i yttranden och hemställan vid flera tillfällen tidigare lyft vikten av möjligheten till sekretessbrytande åtgärder för att fullt ut kunna säkerställa arbetet med korrekta utbetalningar.

Förbundets ställningstagande:

- SKR tillstyrker förslag om möjligheter till sekretessbrytande uppgiftsskyldighet och underrättelseskyldighet enligt 11.3.2 och 11.5.1
- SKR ser möjligheter att sekretessfrågorna utreds vidare för att även kommuner och regioner ska få ökade möjligheter att begränsa brottslighet i så tidigt skede som möjligt (11.3.2)

Kapitel 12. Vissa övriga frågor

Utredningen diskuterar kommunal och regional anslutning till en ny myndighet för samordnad utbetalning från välfärdssystemen. Utredningen anser att detta kräver ytterligare utredning innan sådan, frivillig, anslutning kan upprättas.

I en undersökning som utredningen låtit göra lyfts möjligheter, hinder och risker med kommunal och regional anslutning till en utbetalande myndighet. I intervjustudie med kommuner och regioner framkommer att de intervjuade representanterna ser positiva effekter av en utbetalande statlig myndighet men även risker med exempelvis ökad statlig styrning och att utbetalningar till företag skiljer sig mycket från varandra utifrån olika avtal.

Förbundets ställningstagande:

- SKR tillstyrker att kommuner och regioner deltagande i ett statligt uppföljningssystem behöver belysas ytterligare och att kommuner och regioner behöver involveras tidigt i utvecklingen av att öka kontrollen i utbetalningar från välfärdssystemen (kapitel 12).

Kapitel 14.10. Konsekvenser för kommuner och regioner

Utredningen ser inte att införandet av ny statlig myndighet i sig har påverkan på kommuner och regioner förutom en risk för övervältring av de som vill fuska till kommuner och regioner om de statliga systemen ökar kontroll och insyn i företagen.

Förbundets ställningstagande:

- SKR tillstyrker delvis utredningens syn på eventuell övervältring av de som vill fuska till kommun och regioner, samtidigt är det troligen ofta samma personer som försöker tillskansa sig medel på brottslig väg både i statliga som kommunala/regionala system varför samarbete mellan myndigheterna ytterligare bör stärkas (14.10).

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knappe
Ordförande